

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ ĮSTATYMO
NR. I-549 41 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-107**

2025 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2025 m. balandžio 2 d. sprendimo Nr. SV-S-133 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.6 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a:**

Nepritarti Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo Nr. I-549 41 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XVP-107 (toliau – Įstatymo projektas) dėl šių priežasčių:

1. Įstatymo projekto 1 straipsnio 1 dalyje pateiktas pasiūlymas pripažinti netekusia galios Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 2 dalį, nustatančią, kad socialinio draudimo pensija (toliau – pensija) skiriama ir mokama nuo teisės gauti pensiją atsiradimo dienos, tačiau ne daugiau kaip už 12 mėnesių iki kreipimosi dėl pensijos paskyrimo dienos (išskyrus išankstinę senatvės pensiją), neatitinka Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyto teisėkūros tikslingumo principo ir konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo, jo įgyvendinimas neproporcingai padidintų administracinę naštą valstybei:

1.1. Šis Įstatymo projekto pasiūlymas aiškinamajame rašte grindžiamas tuo, kad pensijos išmoka yra pensijos gavėjo nuosavybė, kuri yra neliečiama. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „asmuo, kuris atitinka įstatymo nustatytas sąlygas senatvės pensijai gauti ir kuriam ši pensija paskirta ir mokama, turi teisę į atitinkamo dydžio piniginę išmoką, t. y. teisę į nuosavybę. Pagal Konstitucijos 23 straipsnį ši teisė turi būti saugoma ir ginama“ (Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas byloje Nr. 41/2000, 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas byloje Nr. 47/2001-08/2003-20/2003-32/2003-38/2003). Taip pat Konstitucinis Teismas 1998 m. gegužės 6 d. nutarimu byloje Nr. 18/97 konstatavo, kad: „Konstitucijos 52 straipsnyje nustatyta, jog valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais. Šia konstitucine norma užtikrinamas piliečių socialinio aprūpinimo įstatyminis reguliavimas. <...> Žinoma, konstitucinis socialinių teisių statusas pats savaime nepaneigia įstatymų leidėjo teisės nustatyti tam tikras jų atsiradimo sąlygas ar ribojimus.“ Iš konstitucinės jurisprudencijos išplaukia, kad teisę į nuosavybę asmuo įgyja, kai pensija jam jau yra paskirta laikantis įstatymo leidėjo nustatytų sąlygų ir ribojimų.

Vadovaujantis Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 1 dalimi, kreiptis dėl pensijos skyrimo galima prieš 3 mėnesius iki teisės gauti pensiją atsiradimo dienos, todėl Socialinio draudimo pensijų įstatyme nustatytas galiojantis teisinis reguliavimas sudaro prielaidas asmeniui įgyvendinti teisę į nuosavybę ir pensiją gauti nuo teisės į pensiją atsiradimo pirmos dienos. Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatytas 12 mėnesių iki kreipimosi dėl pensijos skyrimo terminas, už kurį išmokama pensija, kai dėl įvairių priežasčių dėl jos skyrimo nesikreipiama anksčiau, laikytinas protingu ir pakankamu asmeniui siekiant įgyvendinti savo teisę į pensiją ir atitinka tiek nacionalinėje teisėje nustatytus kitų pensijų išmokėjimo už praėjusius laikotarpius terminus, tiek ir kitų Europos valstybių praktiką šioje srityje. Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatytam 12 mėnesių iki kreipimosi dėl pensijos paskyrimo dienos terminui analogiškai terminai yra nustatyti ir taikomi skiriant ir mokant kitas pensijas jas reglamentuojančiuose įstatymuose (Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatyme, Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatyme, Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme, Lietuvos Respublikos teisėjų valstybinių pensijų įstatyme) nustatyta tvarka, taip pat toks terminas taikomas ir skiriant bei mokant ligos, profesinės reabilitacijos, motinystės ir tėvystės socialinio draudimo išmokas (pagal Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą). Europos valstybėse pensijos atgaline data, neribojant jokių terminų, nemokamos: pensijos nuo prašymo pateikimo dienos mokamos Lenkijos Respublikoje, Portugalijos Respublikoje bei su tam tikromis išimtimis Austrijos Respublikoje ir Švedijos Karalystėje. Kitose Europos valstybėse pensijos skiriamos už laikotarpį nuo teisės į pensiją atsiradimo dienos, kuris, kai asmuo kreipiasi pavėluotai, negali būti ilgesnis nei konkretus terminas (pavyzdžiui, Bulgarijos Respublikoje – 2 mėnesiai, Vokietijos Federacinėje Respublikoje – 3 mėnesiai, Suomijos Respublikoje, Latvijos Respublikoje, Slovėnijos Respublikoje, Vengrijoje – 6 mėnesiai, Slovakijos Respublikoje – 36 mėnesių, Šveicarijos Konfederacijoje ir Italijos Respublikoje – 5 metai).

1.2. Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas sudaro prielaidas nevienodam asmenų traktavimui, nesuderinamam su konstituciniu asmenų lygiateisiškumo principu. Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 2 dalį pripažinus netekusia galios ir neribojant pensijos išmokėjimo 12 mėnesių iki kreipimosi dėl pensijos paskyrimo dienos terminu, vadovaujantis teisėkūroje galiojančiu principu, kad įstatymų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), asmenys, įgiję teisę į pensiją iki siūlomos Įstatymo projektu nuostatos įsigaliojimo, atsidurtų nelygiavertėje padėtyje, nes šiems asmenims pensijos būtų išmokamos iki Įstatymo projekto nuostatų įsigaliojimo galiojusia tvarka, t. y. asmuo, iki Įstatymo projekto nuostatų įsigaliojimo įgijęs teisę į pensiją ir daugiau nei 12 mėnesių pavėlavęs kreiptis dėl jos išmokėjimo, negalėtų gauti pensijos nuo teisės į pensiją įgijimo momento.

1.3. Įstatymo projektu siūlomas teisinis reguliavimas, pagal kurį būtų atsisakyta pensijos skyrimo ir mokėjimo laikotarpį apribojančio 12 mėnesių iki kreipimosi dėl pensijos paskyrimo dienos termino, suponuoją, kad asmenys galėtų bet kada kreiptis dėl pensijos skyrimo ir pensija

būtų skiriama už visus praeities laikotarpius nuo teisės į pensiją atsiradimo dienos. Tai pareikalautų papildomų administracinių ir finansinių išteklių, nes, apskaičiuojant pensijas už ilgus laikotarpius, turėtų būti nuolat palaikomi visi pensijų skyrimui Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų (toliau – VSDF administravimo įstaigos) naudojamoms programinės įrangos funkcionalumai ir saugomi visi duomenys, būtini apskaičiuoti pensijas už praeitį pagal visas anksčiau galiojusias Socialinio draudimo pensijų įstatymo redakcijas. Toks pasiūlymas didintų VSDF administravimo įstaigoms tenkančią administracinę naštą ir prieštarautų Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. XV-54 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 78 punkte išdėstytam siekiui gerinti elektroninės valdžios paslaugas ne tiesiog skaitmeninant biurokratinius procesus, o iš esmės peržiūrint procedūrų tikslingumą. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VSDF valdyba) šiuo metu neturi techninių galimybių identifikuoti asmenis ir laikotarpius, už kuriuos, įgyvendinant Įstatymo projekto pasiūlymus, reikėtų apskaičiuoti pensijas pagal visas ankstesnes Socialinio draudimo pensijų įstatymo redakcijas, todėl, pirma, VSDF valdybos informacinės sistemos atnaujinimo procesas pareikalautų neproporcingai didelių žmogiškųjų išteklių ir laiko sąnaudų, taip pat su tuo susijusių Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto (toliau – VSDF biudžetas) lėšų, antra, šiuo metu neįmanoma įvertinti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir VSDF biudžeto lėšų poreikio Įstatymo projektu teikiamam pasiūlymui įgyvendinti.

2. Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 7 dalis nustato pensijų mokėjimo nutraukimo, stabdymo ir pratęsimo tvarką asmenims, neatitinkantiems Socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, t. y. nebegyvenantiems Lietuvos Respublikoje ir nedeklaravusiems gyvenamosios vietos ar neįtrauktiems į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą pagal Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymą. Įstatymo projekto 1 straipsnio 3 dalyje siūlomas Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 6 dalies pakeitimas keltų reikšmingų praktinio įgyvendinimo sunkumų dėl vertinamų pakeitimų neatitikties Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 ir 6 punktuose nustatytiems teisėkūros aiškumo ir tikslingumo principams:

2.1. Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad pensijų mokėjimas stabdomas asmenims, neatitinkantiems bent vienos iš Socialinio draudimo pensijų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų, t. y. Įstatymo projektu siūlomos Socialinio draudimo pensijų įstatymo 41 straipsnio 6 dalies nuostatos formuluotė suponuoja, kad asmuo vienu metu turi atitikti visas 4 nurodytoje dalyje išvardytas sąlygas, kurios yra tarpusavyje prieštaringos: gyventi Lietuvos Respublikoje ir būti čia deklaravęs gyvenamąją vietą ar būti įtrauktas į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą; gyventi valstybėse, kuriose būtų taikomos Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentų nuostatos; gyventi valstybėse, kuriose būtų taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių nuostatos dėl pensijų mokėjimo; gyventi valstybėse, kuriose netaikomos Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentų ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių nuostatos dėl pensijų

mokėjimo. Kadangi asmuo vienu metu visų šių sąlygų atitikti negali, neaišku, kokiais atvejais pensijos mokėjimas turėtų būti nestabdomas.

2.2. Nuo užsienio valstybės, į kurią išvyksta gyventi pensijos gavėjas, priklauso tolesnio pensijos mokėjimo procedūra, pensijos dydis ar net teisė gauti pensiją (Socialinio draudimo pensijų įstatymo 42 straipsnis), todėl pensijos mokėjimas stabdomas, kol visos tolesniam pensijos mokėjimui reikšmingos aplinkybės yra įvertinamos, o Įstatymo projektu siūlomas papildomas 3 mėnesių pensijos mokėjimo sustabdymo atidėjimo terminas sudarytų prielaidas pensijos permokėjimams atvejais, kai pensijos dydis nuo asmens deklaruoto išvykimo iš Lietuvos Respublikos dienos turi būti peržiūrėtas pagal Socialinio draudimo pensijų įstatymo 42 straipsnio 3–4 dalis, jei dalį pensijų draudimo stažui prilyginamų laikotarpių asmuo įgijo ne Lietuvos Respublikoje. Apie išvykimą gyventi į užsienio valstybę, kaip apie aplinkybę, turinčią įtakos pensijos dydžiui ir (ar) mokėjimui, pagal Socialinio draudimo pensijų įstatymo 43 straipsnio 2 dalį, asmuo per 10 dienų nuo išvykimo privalo pranešti VSDF administravimo įstaigai, kuri moka jam pensiją. Praktikoje taikant Įstatymo projektu siūlomas nuostatas, pagal kurias asmeniui išvykus gyventi į užsienio valstybę pensijos mokėjimas neturėtų būti stabdomas dar 3 mėnesius, jei asmuo „kreipėsi į už pensijas atsakingą įstaigą ir joje tvarkomas pensijos gavėjo prašymas“, gali kilti neaiškumų, nes jeigu apie nurodytas aplinkybes nėra informuojama VSDF administravimo įstaiga, pensijos mokėjimas asmeniui būtų stabdomas remiantis jos iš Gyventojų registro gauta informacija apie asmens deklaruotą išvykimą iš Lietuvos Respublikos, be to, vadovaujantis Socialinio draudimo pensijų įstatymo 43 straipsnio 2 dalimi, permokėta pensijos suma tokiu atveju iš pensijos gavėjo turėtų būti išieškoma pensiją mokančios VSDF administravimo įstaigos vadovo sprendimu. Tais atvejais, kai savo išvykimą iš Lietuvos Respublikos deklaravę asmenys laiku įvykdo prievolę VSDF administravimo įstaigai pranešti apie šią įtakos pensijos dydžiui ir (ar) mokėjimui turinčią aplinkybę, pensijos mokėjimas atnaujinamas greičiau nei per Įstatymo projektu siūlomą 3 mėnesių terminą, nes pensijos mokėjimo procedūros peržiūros ir sprendimas atnaujinti pensijos mokėjimą priimamas per Socialinio draudimo pensijų įstatymo 40 straipsnio 4 dalyje nustatytą terminą – 30 kalendorinių dienų nuo prašymo su visais būtinais duomenimis gavimo VSDF administravimo įstaigoje dienos.

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras